

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

איסור הנאה בצפורי מצורע

מסדר טהרת המצורע כשנרפא ממנו הנגע הוא בהבאת שתי צפורים, האחת נשחטת, ואחת משולחת מתוך העיר אל חוץ העיר, ונחלקו החכמים מי מהם אסורה, וממתי, ומנין.

לדעת רבי יוחנן – השחוטה אסורה בהנאה, משעת שחיטה עד עולם, אבל המשולחת מותרת, שלא יתכן שתאמר התורה לשלח ציפור אסורה, שיבואו בה המוצאים אותה לידי תקלה, של אכילת איסור.

ולדעת ריש לקיש – שתי הציפורים נאסרות משעת לקיחתן, השחוטה לעולם, והמשולחת עד שתשתלח. ודין זה למד בגזרה שווה "קִיחָה" "קִיחָה" מעגלה ערופה, [שנאמר בעגלה ערופה, "וְלָקַחוּ זֶקֶנִי הָעִיר הַהוּא עֶגְלַת בְּקָרִי", ונאמר בצפורי המצורע, "וְלָקַח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צְפֹרִים חַיֹּת סְהָרוֹת"], ומכאן, שכשם שעגלה ערופה נאסרת קודם העריפה, [משעת ירידתה לנחל], כך הציפורים אסורות קודם השחיטה, [משעת קנייתם, שהרי אין בהם ירידה, ואין לך זמן מסוים אחר לקבוע בהם איסור]. [אבל לדעת רבי יוחנן, עגלה ערופה אינה נאסרת קודם העריפה משעת ירידה לנחל, וממילא, אין ללמוד משם, שגם הציפורים יאסרו קודם השחיטה].

"אותו" של זה ו"בנו" של זה

כבר נתבאר, שאסור לאדם לשחוט "אותו ואת בנו" ביום אחד, ולכן מי שהיו לו "אותו ואת בנו", ושחט אחד מהם היום, לא ישחט את השני עד למחר.

וכן הדין כשהיתה האם של זה, והבן של זה, כששחט אחד מהם את שלו היום, אסור חברו לשחוט את שלו עד למחר, וכששחטו שניהם באותו יום, הראשון שחט בהיתר, והשני עבר על האיסור.

ולהלן יתבאר מה הדין כשכל אחד מהם רוצה לשחוט ראשון:

א. היו שניהם של מוכר ומכר אחד מהם לחברו ושייר אחד לעצמו – הקונה קודם למוכר, שעל מנת כן קנה, שיוכל לשחוט היום.

ב. היו שניהם של מוכר, ומכר אחד לזה ואחד לזה – הקונה הראשון קודם, שכן מתחילה כשקנה, קנה על מנת לשחוט ראשון, וזכה בכך, ומעתה אין המוכר יכול למכור את השני, אלא כפי כוחו בו, שאינו יכול לשחוט אלא למחר.

וכל זה לכתחילה, אולם בדיעבד, אם הקדים השני ושחט תחילה, הרי זה זריז, שלא חטא באיסור אותו ואת בנו, ונשכר, שאוכל בשר בהיתר, והראשון נאסר לשחוט היום.

"וְיִשׁוּר אֹרְשָׁה אֶתֹּו וְאֶתֹו בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד"

"לא תִשְׁחַטּוּ" לשון רבים

שני דינים למדים, ממה שנאמר הכתוב "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון רבים, [ולא נאמר "לא תִשְׁחַט" בלשון יחיד]:

א. כשזה שחט את הראשון וזה שחט את השני.

אילו נאמר "לא תִשְׁחַט" בלשון יחיד, היה מקום לומר, שאין האיסור הזה, אלא שלא ישחט אדם אחד "אותו ואת בנו", אבל כששנים שחטו, זה שחט "אותו", וזה שחט "את בנו", פטורים. לכן נאמר "לא תִשְׁחַטּוּ" בלשון רבים, ללמד, שאפילו זה שחט "אותו", וזה שחט "את בנו", השני חייב.

ב. כששחט תחילה "את בנו" ואחר כך שחט "אותו".

ללמד את הדין הנ"ל, די היה לכתוב "לא ישחטו" בלשון רבים, ומתוך שנאמר "לא תִשְׁחַטּוּ", יש ללמוד דין נוסף, והוא, שפעמים השוחט "אותו ואת בנו", עובר באיסור, הן על שחיטת "אותו", והן על שחיטת "בנו", וזה יתכן, כשתחילה שחט בן אחד, ואחר כך שחט האם, ואחר כך שחט בן נוסף, שבזה, חייב הן על שחיטת האם, [הנשחטת ביום שכבר נשחט בנה], והן על שחיטת הבן השני, [הנשחט ביום שכבר נשחטה אמו], ומכאן, שכשם שאסרה תורה לשחוט הבן אחר אמו, כך אסרה התורה לשחוט האם אחר בנה.

שחט פרה ואחר כך את שני בניה

שחט פרה, ואחר כך שחט את שני בניה, לוקה **שתי פעמים** [ארבעים], **שכן בכל אחת משחיטות הבנים, עבר על הכתוב,** "וְיִשׁוּר אֹרְשָׁה אֶתֹו וְאֶתֹו בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד"

שָׁה אֶתְּוּ וְאֶת בְּנֵו לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶדְדִּי, שֶׁהָרִי

כֹּל אֶחָד מֵהֶם הוּא בֶן הַפְּרָה, הַנִּשְׁחַטֵּת הַיּוֹם.

שחט שני בנים ואחר כך שחט את האם

שחט שני בנים, ואחר כך שחט את האם, אינו **לוקה** אלא [ארבעים] מלקות **אחת** שהרי אין כאן אלא שחיטה אחת של איסור.

[ולפי המבואר להלן, **לדעת סומכוס משום רבי מאיר, חייב שתיים**, כי יש כאן שתי סיבות לאסור את שחיטת האם, ומחמת כל אחת מהסיבות היא אסורה, ונמצא שיש בה שני איסורים].

שחט פרה ואחר כך את בתה

ואחר כך את בת בתה

שחט פרה, ואחר כך שחט את בתה, ואחר כך שחט את בת בתה [של הראשונה שהיא בתה של השניה], **לוקה** [ארבעים] **על שחיטת הבת**, [שנשחטה אחר אמה], **ולוקה עוד** [ארבעים], **על שחיטת בת הבת**, [שנשחטה אחר אמה], **שכן בכל אחת מהשחיטות הללו עבר על הכתוב, "וְיִשׂוֹר אוֹ שָׁה אֶתְּוּ וְאֶת בְּנֵו לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶדְדִּי"**.

שחט פרה ואחר כך שחט את בת בתה ואחר כך שחט את בתה של הראשונה שהיא אמה של השניה

לדעת תנא קמא – השוחט פרה, אחר שנשחטה אמה ובתה, אינו **לוקה** [ארבעים] **אלא פעם אחת, כי אף על פי שיש כאן שתי סיבות לאסור את השחיטה**, [(א) שלא לשחוט אותה אחר שחיטת אמה. (ב) שלא לשחוט אותה אחר שחיטת בתה], **מכל מקום אין כאן אלא שחיטה אחת של איסור, ואין כאן אלא איסור אחד**, "אותו ואת בנו", ולפיכך אין כאן אלא מלקות אחת [של ארבעים].

ולדעת סומכוס – השוחט פרה אחר שנשחטה אמה ובתה, **לוקה** [ארבעים] **שתי פעמים**, אחת משום ששחט פרה אחר שחיטת אמה, ואחת משום ששחט פרה אחר שחיטת בתה, ואף על פי שאין כאן אלא שחיטה אחת, ואין כאן אלא איסור אחד, **מכל מקום, מאחר שעבר על האיסור בשני אופנים**, מתחייב על כל אחד מהאופנים שעבר עליו. [ומסקנת הגמרא, שכן דעתו, אף כשעבר על איסור אחד שתי פעמים באותו אופן ממש, בהעלם אחד, כגון שאכל חלב בשיעור שני זיתים בהעלם אחד, שלדעתו, חייב על כך שתי מלקיות, אף על פי שהכל איסור אחד, ובמעשה אחד, בלא שיתרו בו בינתים שלא יאכל].

הזורע כלאים כלאים לוקה

מבואר בברייתא שהזורע כלאים כלאים [כלומר שזורע כלאים שתי פעמים] לוקה שתי מלקויות [של ארבעים].

< **ומתחילה רצו לומר**, שודאי אין כוונת הברייתא ללמד, שאם התרו בו שלא לזרוע כלאים וזרע, ושוב התרו בו שלא לזרוע וזרע, שהוא לוקה שתיים, שהרי דבר זה כבר למדנו ממשנה במסכת מכות, שבכל פעם שעושה איסור אחר שעובר על ההתראה, לוקה מלקות [ארבעים] בפני עצמה, [ורק כשעשה איסור אחד כמה פעמים אחרי התראה אחת, אינו לוקה אלא מלקות אחת]. **אלא ודאי כוונת הברייתא ללמד, שאף על פי שהתרו בו פעם אחת, עובר על כל אחת מהזריעות, כי יש להחשיב כל אחת כאיסור בפני עצמו.**

ומכאן, שיש אומרים, שהעובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, [שלא כדעת חכמים], ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתו.

ומכאן ראיה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שתיים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שתיים אף בהתראה אחת.

< **ודחו זאת, כי באמת ניתן להעמיד את הברייתא כשהתרו בו על כל פעם שזרע כלאים, שלא יזרע, [ואין לוקים שתי פעמים על התראה אחת], ואף שכבר שנינו במסכת מכות, שחייב על כל פעם שעובר על ההתראה, באה הברייתא ללמד, שיש שני אופנים שכל אחד מהם אסור משום כלאים: (א) זריעת חטה עם חרצן. (ב) זריעת שעורה עם חרצן. [וזה שלא כדעת רבי יאשיה, האומר, שלא אסרה תורה אלא זריעת שלושתם יחד, כלומר חטה ושעורה וחרצן].**

התראת ספק לדעת רבי יהודה

א. **ברייתא כדעת האומרים, שלדברי רבי יהודה, התראת ספק אינה התראה, [והעובר באיסור אחר התראת ספק אינו לוקה]:**

אשה שגירשה בעלה, והלכה ונישאת לאחר מיד בלא להמתין, ולאחר שבעה חודשים ילדה בן, הרי זה **ספק בנו של ראשון, ספק בנו של שני**.

ולפיכך, **אם הכה או קלל אחד מהם, אינו חייב מיתה**, כי יש כאן ספק אם הכה או קילל את אביו.

אבל כשהכה או קילל את שניהם בבת אחת, [אחר שהתרו בו שלא לעשות כן], נהרג, כי ממה נפשך הכה או קילל את אביו.

וכשהכה או קילל את שניהם בזה אחר זה, [שתחילה התרו בו שלא יכה או יקלל את זה, והכה או קילל אותו, ואחר כך התרו בו שלא יכה או יקלל את זה, והכה או קילל אותו] –

לדעת תנא קמא חייב מיתה, כי ממה נפשך הכה או קילל את אביו, אחר שהתרו בו שלא יעשה זאת. **ולדעת רבי יהודה, פטור ממיתה**, כי בכל פעם שהתרו בו שלא יכה או יקלל, לא היתה ההתראה על דבר שהוא מחייבו מיתה בוודאי, שהרי אין ידוע מי מהם אביו, ואין מחייבים מיתה מחמת התראת ספק.

ב. ברייתא כדעת האומרים, שלדברי רבי יהודה, התראת ספק התראה היא, [והעובר באיסור אחר התראת ספק לוקה]:

לדברי הכל, אף על פי שנאמר בעניין קרבן פסח, "ולא תותירו מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ", המותיר מהבשר עד הבוקר אינו לוקה על כך.

לדעת רבי יהודה, הטעם לכך שאין לוקים על האיסור הזה, כי הכתוב נתקו לעשה, כלומר שפירש הכתוב, "וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ", ללמד, שאם עברת על האיסור, יש לתקן את הדבר על ידי שרפת הנותר, אבל מלקות אין כאן.

ולדעת רבי יעקב, הטעם לכך שאין לוקים על האיסור הזה, כי אין האיסור נעשה על ידי מעשה, אלא על ידי שלא עשו כלום, ולא אכלו את הבשר, וכל איסור שבא שלא על ידי מעשה [=לאו שאין בו מעשה] אין לוקים עליו.

נמצא, שלדברי שניהם, לוקים על התראת ספק, שאם לא כן, מהטעם הזה יש לפטור את המותיר ממלקות, כי אין אפשרות להתרות בו בוודאי, אכול כדי שלא תעבור ותותיר, שהרי כל זמן שלא עבר הלילה, אף שברגע זה לא אכל, לא יעבור בוודאי על האיסור, שכן יכול לאכול אחר כך.

אכל כזית מגיד ימין וכזית מגיד שמאל

מבואר בברייתא, **שלדעת תנא קמא, האוכל מגיד הנשה של ימין, ומגיד הנשה של שמאל, לוקה שתי מלקיות** [כל אחת של ארבעים]. **ולדעת רבי יהודה, אינו סופג אלא מלקות אחת** [של ארבעים].

מתחילה רצו לומר שהברייתא הזו מדברת, במי שאכל את שני הגידים הללו יחד, אחר שהתרו בו פעם אחת שלא יאכל גיד הנשה. שלדעת רבי יהודה הוא לוקה רק אחת, כי לדעתו אין איסור גיד הנשה אלא בצד אחד, ולא בשני צדדים, [אבל אין ידוע איזה מהם]. **ולדעת תנא קמא, לוקה שתיים, כי שני הגידים אסורים.**

ומכאן שלדעת תנא קמא העובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתנו.

ומכאן ראייה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שתיים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שתיים אף בהתראה אחת.

אולם דחו זאת, כי ניתן לומר, שהברייתא מדברת באופן שקודם לכל אכילה, התרו בו שלא יאכל גיד הנשה. ולכן לדעת תנא קמא חייב על כל אכילה, [אבל אם היה אוכל הכל בהתראה אחת לא היה לוקה אלא אחת על שתי האכילות]. **ודברי רבי יהודה הם כדעת האומרים, שהוא מחייב גם על התראת ספק, ולכן אף שקודם כל אכילה אין כאן התראה על איסור ודאי, שהרי אין ידוע אם הגיד של שמאל אסור או של ימין, מכל מקום לבסוף, כשאכל את שניהם, נמצא שבוודאי אכל דבר אסור, ומתחייב מלקות על כך, אף על פי שלא היתה כאן אלא התראת ספק.**

דף פ"ג

אכל כזית מגיד ימין של בהמה זו

וכזית מגיד ימין של בהמה זו

מבואר בברייתא, **שלדעת תנא קמא, האוכל משתי בהמות מכל אחת כזית מגיד ימין שלה, לוקה שתי מלקיות** [כל אחת של ארבעים]. **ולדעת רבי יהודה, אינו סופג אלא מלקות אחת** [של ארבעים].

< מתחילה רצו לומר, שהברייתא הזו מדברת, במי שאכל את שני הגידים הללו, אחר שהתרו בו פעם אחת, שלא יאכל גיד הנשה, שלדעת רבי יהודה הוא לוקה רק אחת, משום שכל מה שאוכל בהתראה אחת אינו לוקה עליו אלא פעם אחת. ולדעת תנא קמא לוקה שתיים כי אכל שני גידים אסורים.

ומכאן, שלדעת תנא קמא, העובר כמה פעמים על אותו איסור, אף על פי שהכל היה בהתראה אחת, לוקה על כל פעם שעבר על האיסור, ומסתבר שזו דעת סומכוס במשנתנו.

ומכאן ראייה, שלדעת סומכוס, לא רק במקום שיש שתי סיבות לאיסור, לוקה שתיים אף בהתראה אחת, כמו במשנתנו, ששחט פרה אחר שחיטת אמה ובתה, אלא אף במקום שיש סיבה אחת לאיסור, מאחר שעבר שתי פעמים, לוקה שתיים אף בהתראה אחת.

< אולם דחו זאת, כי ניתן לומר, שהברייתא מדברת באופן שקודם לכל אכילה, התרו בו שלא יאכל גיד הנשה. אלא שרק באחד מהגידים היה שיעור כזית, אבל בחברו לא היה שיעור כזית. לדעת תנא קמא חייב על כל אכילה, אף על פי שבאחת האכילות לא היה כזית, כי לדעת תנא קמא גיד הנשה שלם נחשב בריה, וכשאוכלים אותו חייבים עליו אף בפחות משיעור כזית. ולדעת רבי יהודה, גיד הנשה אינו נחשב בריה, להתחייב עליו בפחות מכזית, ולכן אינו לוקה אלא אחת.

בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה צריך

להודיע אם מכר את אמה או את בתה

ישנם כמה זמנים בשנה, שהכל קונים בהם בהמות לשוחטם בו ביום, ומאחר שאסור לשחוט ביום אחד אם ובתה, [שנאמר, "יִשׁוּר אוּ שָׁה אֶתֹו וְאֶת בְּנֹו לֹא תִשְׁחֲטוּ בְיוֹם אֶחָד"], המוכר בהמה בימים אלו, ובא אחר כך למכור את אמה או את בתה, צריך להודיע לקונה השני, שכבר מכר את בתה או את אמה של זו, וודאי תשחט באותו יום, ולכן הקונה השני לא יוכל לשחוט את בהמתו ביום הקניה. [אולם כל זמן שהמוכר לא הודיע כן לקונה, הקונה רשאי לשחוט, ואינו צריך לחוש, שבאותו יום נשחטה האם או הבת].

< דעת תנא קמא.

בארבעה פרקים בשנה הדין כן. (א) ערב יום טוב אחרון של חג [=ערב שמיני עצרת]. (ב) ערב יום טוב הראשון של פסח. (ג) ערב עצרת [=ערב שבועות]. (ד) ערב ראש השנה.

- מתוך הפירוש הראשון בתוס' משמע, שטעם כל הזמנים הללו שווה, והוא שהם ימים טובים, ובהגיע ימים טובים מרבים בסעודה, ולכן מי שקונה בערב יום טוב, ודאי ישחט בו ביום, וכל הימים הטובים רגילים לקנות בהם בהמות לאכילה קודם כניסתם, כי בכניסתם מרבים בסעודה, חוץ מחג הסוכות, שבכניסתו טרודים במצוות לולב וסוכה, ואין פנאי להרבות בסעודה אלא ביום טוב אחרון שבו. [וכן משמע מתוך פירוש רש"י בסוגיתנו].

- ולפי הפירוש השני בתוס', טעם ריבוי הסעודה בפרקים אלו אינו משום שאלו ימים טובים, אלא יש בכל אחד מהם טעם גדול להרבות בו בסעודה. (א) יום טוב אחרון של חג, מפני שהוא רגל בפני עצמו, וקרבתו שבו כנגד ישראל. (ב) יום טוב ראשון של פסח, מפני שהוא יום גאולה. (ג) יום טוב של עצרת, משום שבעצרת הכל מודים שצריך להיות בו "לכס", כלומר לשמחת הגוף. (ד) יום טוב של ראש השנה, כדי שיהיה סימן יפה לכל השנה.

< דעת רבי יוסי הגלילי.

בגליל ישנו פרק נוסף, שקונים בו בהמות לשחיטה בו ביום, ודינו כנ"ל, והוא ערב יום הכפורים, שבגליל היו מרבים בו באכילת בהמות, משום שיש מצווה לאכול בערב יום הכפורים. [אבל בשאר מקומות, היו מרבים באכילת עופות ודגים ודברים קלים, ולא בבהמות].

וכל האמור כאן, הוא דווקא כשמכר את האם או הבת בו ביום, אבל אם מכר אחד מהם יומים לפני החג, ואת השני יום לפני החג, אינו צריך לחוש שמא הקונה הראשון המתין לשחוט עד ערב החג, ולכן אינו צריך להודיע לקונה השני, שביום הקודם מכר את האם או הבת.

אבל המוכר את האם לחתן, ואת הבת לכלה, אף על פי שזה קנה היום, וזה קנה מחר, צריך להודיע לשני שמכר את האם לחתן, כי מאחר ששניהם קנו לצורך סעודות החתונה, בידוע ששניהם שוחטים באותו יום.

-

דרך ארץ שיעשו בבית החתן סעודות גדולות יותר מאשר בבית הכלה, ולכן שנינו, שמן הסתם, האם הגדולה נמכרת לחתן, והבת הקטנה נמכרת לכלה.

בארבעה פרקים הללו

משחיטים את הטבח על כורחו

במשנתנו מבואר, שיש חילוק בין ארבעה

הפרקים בשנה, שבהם הכל רגילים לקנות בשר,

לבין שאר ימות השנה.

שבארבעה פרקים אלו, אם הטבח מכר משורו בשר בדינר, מחויב לשוחטו, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, כי כבר זכה הקונה באותו חלק, [ולפיכך, אם אבד השור, איבד הקונה חלקו].

ובשאר ימות השנה, אם הטבח מכר משורו בשר בדינר, אינו מחויב לשוחטו, כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר, ויכול לחזור בו, [ולפיכך, אם אבד השור, לא איבד הקונה כלום אלא כל ההפסד למוכר].

ומבואר בסוגיה, שכשהקונה משך את הבהמה לקנות בה חלקו, בכל זמן בשנה, זכה בו, ואין המוכר יכול לחזור בו, אלא מחויב לשחוט עבורו, אף כשאינו מוצא קונים לשאר הבשר. ואם אבד הבשר, הפסיד הקונה חלקו כי כבר זכה בו.

ודין המשנה הוא כשהקונה לא משך את הבהמה לזכות בחלקו:

< לדברי רב שמואל בר יצחק – דין המשנה הוא, כשאדם אחר משך את הבהמה כדי לזכותה לקונה, ולא שאל את הקונה תחילה אם חפץ בכך.

בארבעה פרקים בשנה, זכות היא לקונה שיהיה לו בשר, ומאחר שזכין לאדם שלא בפניו, נעשה המושך שלוחו של הקונה, וזכה הקונה בחלקו, ולכן המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד, הפסיד הקונה.

אבל בשאר ימות השנה, אין זו זכות לקונה לקנות ולהוציא הוצאות שלא מדעתו, אלא חובה היא לו, ואין חבין לאדם שלא בפניו, ולפיכך לא נעשה המושך שלוחו של הקונה, ולא זכה הקונה בחלקו, ואין המוכר מחויב לשחוט לו, ואם אבד הבשר, הפסיד המוכר.

< ולדברי רבי אלעזר – דין המשנה הוא, כשהקונה שילם מעות על חלקו, ועדיין לא משך את הבהמה כלל.

שכן כל המבואר לעיל, שהכל תלוי במשיכה, אינו דין תורה, אלא תקנת חכמים, אבל דין תורה הוא, שבנתינת המעות זכה הקונה בחלקו. [והסיבה שתיקנו חכמים שאין אדם זוכה בנתינת המעות אלא במשיכה כדי שהמוכר שהמקח עודו ברשותו יטרח להצילו כשיראה בו הפסד ולא יאמר כבר מכרתי ולמה אטרח להציל בשביל הקונה].

ובכל השנה כולה העמידו חכמים את הדין כפי תקנתם, שאין הקונה זוכה במקחו בלא משיכה.

אבל בארבעה פרקים בשנה, החזירו את הדבר כדין תורה, שיהיה הקונה זוכה במקחו בנתינת המעות, ולא יוכל המוכר לחזור בו.

יום האחד האמור בעניין "אותו ואת בנו"

דין זה, "וְשׂוֹר אוֹ שֶׁה אֶתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", אמור בין פרשיות המדברות בקדשים, ולפיכך, היה מקום לומר, שיום אחד האמור בו, הוא כיום האמור בקדשים, שהלילה הולך אחר היום [שלפניו], כמו שנאמר בעניין אכילת תודה, "בַּיּוֹם קִרְבָּנוּ וְאָכַל לֹא יִנְיַח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקָר", כלומר מותר לאוכלו ביום הקרבתו, ובכלל זה הלילה שלאחר ההקרבה עד הבוקר, הרי שהלילה נמשך אחר היום שלפניו.

ומכל מקום אין הדבר כן, כי יש ללמוד בגזרה שווה, שהיום הולך אחר הלילה [שלפניו], שכן נאמר בכתוב "בַּיּוֹם אֶחָד", וכן נאמר במעשה בראשית "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֶקֶר יוֹם אֶחָד", ומכאן, כשם שבמעשה בראשית היום הולך אחר הלילה, כך לעניין "אותו ואת בנו", היום הולך אחר הלילה.

ולפיכך, כששחט את האם משחשכה, לא ישחט את הבת כל הלילה, וכל היום למחרת, שהכל נמשך אחר הלילה. אבל כששחט את האם ביום, שוחט הבת בלילה שאחרי כן, ואין הלילה הולך אחר יום.

-

רבי אומר: "יום אחד", מלמד על ימים מיוחדים בשנה, שבהם אתה מוזהר שלא לגרום שתישחט האם ובנה.

מכאן אמרו, בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו.

סליק פרק אותו ואת בנו

פרק ששי כסוי הדם

דף פ"ג

[ויקרא י"ז י"ג] "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְם אֲשֶׁר יָצוּד צִיד תְּחִה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְדָּא אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר".

היכן ובמה נוהג דין כיסוי הדם

נאמר בתורה, "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְדָּךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ללמד, שהשוחט חיה או עוף צריך לכסות את דמו בעפר.

ודין זה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף הוא, הרי זה ככל המצוות שהן חובת הגוף, שנוהגות **בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בין בזמן שהבית קיים, ובין שלא בזמן הבית.**

וכמו כן נוהג הוא בכל חיה ועוף טהורים הנשחטים, **בין אותם שמגדל בביתו [=מזומן], ובין אותם שצד מההפקר [=אינו מזומן].**

אלא שאינו נוהג אלא **בחולין ולא בקדשים** כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

דין כיסוי הדם בשחיטת כוי נתבאר בדף ע"ט.

אופן כיסוי הדם

לדברי רבי זירא, מתוך שנאמר בכתוב "וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ולא נאמר "וְכִסְהוּ [בְּעֶפְרָר]", יש ללמוד, שלא די שיהיה הדם מכוסה עפר מלמעלה, אלא שיהיה הדם נתון בתוך עפר, ולכן השוחט **צריך לתת עפר למטה, [תחת הדם, שלא יהיה על גבי קרקע קשה], וגם צריך לתת עפר למעלה.**

כיסוי הדם אינו נוהג בקדשים

במשנתנו מבואר, שדין כיסוי הדם נוהג בחולין ולא בקדשים, ונאמרו **בגמרא כמה טעמים לדבר, ויש חילוקי דינים בין הטעמים, כמבואר להלן בעזה"י.**

א. **כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח משום שאי אפשר.**

כבר נתבאר, שחלק מדין כיסוי הדם הוא, לתת עפר תחת הדם, ומתחילה רצו לומר, שזאת הסיבה ש**כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שאי אפשר לקיים בהם את הדין הזה.**

שכן, אם יתן שם עפר תחת הדם על גבי המזבח, בלא לבטלו להיות חלק מן המזבח, העפר הזה חוצץ בין הדם למזבח, ולא ניתן הדם על המזבח כדין.

ולתת עפר על המזבח לבטלו שם, להיות חלק מן המזבח, אי אפשר, כי אסור לשנות מתבנית כל הכלים, כמו שאמר דוד לשלמה כשציווהו על הבניין "הַכֹּל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׁפִיל כָּל מְלָאכֹת הַתְּבִנִית", ואין לשנות ממה שנצטווה.

ומאחר שאי אפשר לקיים בעופות קדשים דין כיסוי, ודאי לא נאמר בהם דין זה. [ואין זה דומה לחיה שנשחטה על גבי בהמה, שדמה טעון כיסוי מלמעלה, אף על פי שתחתיו דם בהמה, ולא עפר, ולא נתקיים בו כיסוי מלמטה, כי כל חיה שיש אפשרות לשחוט דמה ולכסותו כדין, למטה ולמעלה, נאמר בה דין כיסוי, אף אם בפעם מסוימת לא יוכלו לקיים כולו, ואין זה כעופות קדשים, שלעולם לא יוכלו לקיים בהם דין כיסוי, שודאי לא נאמר בהם דין כיסוי. והרי זה דומה לדין האמור בבבילת מנחות שכשדבר ראוי להיעשות נחשב הוא כעשוי, שכשניתנו המנחות בכלי, שניתן לבוללם בו בשמנם, אף אם למעשה לא נבללו, לא נפסלו, כי ראויים לכך, אבל כשניתנו בכלי, שאי אפשר לבוללם בשמן, הן פסולות].

< אבל דחו את הביאור הזה, כי באמת יש אפשרות לכסות את הדם של עופות הקדשים, והוא על ידי גרירתו מהמזבח, [אחר קיום מצוות הזאת הדם], ואז יתנוהו בעפר, ויכסוהו בעפר.

דף פ"ד

ב. **כיסוי הדם אינו נוהג בחיות ועופות קדשי בדק הבית, כי שחיטה שאינה ראויה היא.**

משנתנו מדברת בקדשי בדק הבית, שאין השחיטה מתירה אותם באכילה, משום הם אסורים בהנאה להדיוט, והיא כדעת רבי המצרף את שני הדינים הבאים:

(א) **שחיטה שאינה מתירה באכילה, אינה נחשבת שחיטה לעניין שיתחייבו לכסות את הדם.** [כדעת רבי שמעון, האומר, ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה, ולא כדעת רבי מאיר, האומר שהיא נחשבת שחיטה].

(ב) **קדשי בדק הבית אינם נפדים אלא בעודם חיים, ולא לאחר מיתה.** [כדעת רבי מאיר, האומר, שהכתוב "וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהֶעֱרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ", המלמד שאין בהמות קדשים נפדות, אלא כשהן עומדות, ולא אחר מיתה, הוא בין בקדשי מזבח, ובין בקדשי בדק הבית. ולא כדעת רבי שמעון, האומר, שהכתוב מדבר בקדשי מזבח בלבד, אבל קדשי בדק הבית נפדים אף אחר מיתה].

ולפיכך מאחר שאין אפשרות לפדות את העופות והחיות הללו אחר השחיטה, [מטעם דין ב'], נמצא שאין השחיטה הזו מתירה אותם באכילה, ולכן אין הדם טעון כיסוי, [מטעם דין א']. ודווקא לדברי רבי, הפוסק בדין הראשון כדברי רבי שמעון, ובדין השני כדברי רבי מאיר, אין הדם טעון כסוי.

אבל לדברי רבי שמעון, הדם טעון כיסוי, כי מאחר שלדעתו ניתן לפדות את העופות והחיות אף אחר השחיטה, יפדו, ויאכלו, ונמצא ששחיטה ראויה היא.

וכן לדברי רבי מאיר, אף על פי שלדעתו אי אפשר לפדות אותם אחר השחיטה, הדם טעון כיסוי, כי לדעתו גם דם שחיטה שאינה ראויה טעון כיסוי.

ג. כיסוי הדם אינו נוהג בחיות ועופות קדשי בדק הבית, כי אין השחיטה ראויה אלא אחר פדיון.

משנתנו מדברת בקדשי בדק הבית, והיא כדעת רבי שמעון, האומר, שניתן לפדות את הקדשים הללו אף אחר מיתה, ומכל מקום, לעניין כיסוי הדם נחשבת השחיטה כשחיטה שאינה ראויה, ואין הדם טעון כיסוי.

כי נאמר בכתוב, "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ללמד שאין הכתוב מדבר, אלא במי שראוי לכיסוי מיד אחר השחיטה, בלא הפסק ביניהם, ואילו עופות וחיות קדשים אלו, אינם ראויים לכך, אלא אחר שיפדו, שכן קודם הפדיון, אין השחיטה נחשבת שחיטה ראויה, שהרי עדיין אינם מותרים באכילה.

ד. כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שאי אפשר לכסות את הדם אלא אחר גרירתו מהמזבח.

מתוך שנאמר, "וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", יש ללמוד, שאין הכתוב מדבר אלא במי שניתן לכסות דמו מיד אחר השחיטה, בלא הפסק של פעולה אחרת.

ולעיל בדף פ"ג נתבאר, שאין אפשרות לכסות את דם עופות הקדשים על גבי המזבח, אלא אחר גרירתו מהמזבח, ומכאן שאין דין כיסוי אמור בעופות קדשי מזבח.

ה. כיסוי הדם אינו נוהג בעופות קדשי מזבח, משום שהוקשו העופות לחיות.

לדברי מר בר רב אשי, הכתוב "חִיָּה אוֹ עוֹף", בא להקיש את העופות לחיות, וללמד, שכשם שלא נאמר דין כיסוי הדם בחיות קדשים, שהרי אין חיות ראויות להקרבה, כך לא נאמר דין כיסוי הדם בעופות קדשים.

[ואין לחלק בעופות ולומר שדווקא עופות הדומים לחיות שאינם ראויים להקרבה לא יהא נוהג בהם כיסוי הדם אבל תורים ובני יונה שהם ראויים להקרבה לא יהא נוהג בהם דין כיסוי הדם כלל אף בחולין. כי יש ללמוד מההיקש שכשם שכל החיות שווים שבחולין יש בכולן דין כיסוי כך כל העופות שווים ובחולין יש בכלם דין כיסוי].

מניין שאין כיסוי הדם נוהג בבהמות

בעניין כיסוי הדם נאמר, "אֲשֶׁר יָצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֶאֱכַל וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ומכל מקום שאל יעקב מינאה את רבא, מניין שכוונת הכתוב לחיה ולא לבהמה, הלא לעניין סימני טהרה, נאמר בכתוב בהמה, "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרֻסַת פְּרֻסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרֻסוֹת מְעֻלַת גְּרָה בְּבִהְמָה אֲתָה תֹאכְלוּ", וחיה בכלל, ואם כן, הוא הדין לעניין כיסוי הדם, נאמר חיה, וגם בהמה בכלל.

וענה על כך רבא, שמתוך שנאמר בעניין אכילת הבהמות "וְכָל הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם", להקיש דם הבהמה למים, למדנו, שכשם שמים אינם טעונים כיסוי, כך דם בהמה אינו טעון כיסוי.

אין מטבילים אלא במים ולא בשאר משקים

לעיל נתבאר, שדם בהמה הוקש למים, שנאמר "וְכָל הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם", ומכל מקום לא הוקש למים לגמרי, אף לעניין זה שהטובל בו נטהר, כי אין מטהרים אלא המים ממש, ודבר זה למד מהכתוב בפרשת שרצים, "אֲדָךְ מֵעֵינָן וּבֹרַר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר", המלמד שהמים הם המטהרים, ויש לדרוש בו שלושה מיעוטים.

א. "מֵעֵין ... מַיִם" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, אף כשהם זוחלים, ואינם כמים, שאם נמשכו על גבי קרקע, אפילו היו שאובים קודם לכן, הם מטהרים.

ב. "וּבֹרַר ... מַיִם" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, אף כשהם מכוונסים בבור, ואינם כמים שבבור שהם מטהרים.

ג. "מִקְוֵה מַיִם" מטהר, אבל שאר משקים אינם מטהרים, ואפילו דם שהוקש למים.

אם היה כתוב, "אֲשֶׁר יִצוּד □ חֲתִיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר", היינו אומרים, שאין הכתוב מדבר אלא בחיה ועוף ניצודים, ולא באלו שמזומנים לאדם תחת ידו, כאווזים ותרנגולים שלו.

אבל עכשיו שנאמר, "אֲשֶׁר יִצוּד **צִיד** חֲתִיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר", הכתוב מלמד, שאף אותם שמזומנים לו לאדם בביתו, טעונים כיסוי.

והסיבה שכתבה תורה את תפיסת החיה והעוף לאכילה בלשון ציד, ללמד, שאין ראוי לאדם לאכול בשר, אלא כמי שצד ציד, כלומר שאינו אוכל תדיר. [והטעם לכך, שלא יאכל בשר תדיר, כדי שלא יהא ענין].

דברים י"ב כ"א: "כִּי יִרְחִיב ה' אֶקִּיף אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בְּשֵׂר כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לְאָכֵל בְּשֵׂר בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ תֵאָכֵל בְּשֵׂר. כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶקִּיף לְשׁוֹם שְׁמוֹ שֵׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ"

דרך ארץ בקניית המאכלים

נאמר, "כִּי יִרְחִיב ה' אֶקִּיף אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בְּשֵׂר", ללמד שאין ראוי לאדם לאכול בשר מתוך דחקות, אלא רק כשהוא שרוי ברחבות [=למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון].

ונאמר, "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ", ללמד, שאין לאדם להוציא ממון ולקנות בשר, ורק אם יש לו בקר וצאן, יאכל משלו.

ודווקא כשיש לו הרבה בקר וצאן, יאכל מהם, שנאמר "מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ", כלומר חלק ממנו, אבל אם יש לו רק בקר אחד, או רק צאן אחד, לא יאכל אותו, כי נמצא אוכל כל בקרו וכל צאנו.

< ומתוך כך שלמדה תורה, שלא ירבה אדם במאכלים, אלא לפי הרחבת גבולו, אמר רבי אלעזר בן עזריה :

- מי שיש לו מנה, יקח לפסו [=לאילפסו]. כלומר לקדרתו] ליטרא ירק [אבל בשר לא יאכל].

- ומי שיש לו עשרה מנה, יקח לפסו ליטרא דגים [שהם זולים מן הבשר].

- ומי שיש לו חמשים מנה, יקח לפסו ליטרא בשר.

וכל אלו השיעורים הם, לעניין זה שיבשל את הדברים הללו פעם אחת בשבוע, בערב שבת.

- אבל מי שיש לו מאה מנה, ישפתו לו קדרה בכל יום.

< ואמר רב – צריכים אנו לחוש לדברי זקן [=רבי אלעזר בן עזריה], ולהסתפק במזונות קלים.

< אבל רבי יוחנן אמר – אבא [=רב] ממשפחת בריאים היה, ולכן די לו במזונות קלים, אבל כגון אנו, שאין אנו בריאים, מי שיש לו פרוטה בתוך כיסו, יריצנה לחנווני, ולא יסגף עצמו בעינוי, ויצטרך לבריות יותר. [כלומר אין לאכול רק מתוך רחבות, אלא ככל היכולת].

< ורב נחמן אמר – כגון אנו לווים ואוכלים, כלומר, מאחר שאנו חלשים יותר, יש לאדם לאכול אף יותר מיכולתו.

[משלי כ"ז כ"ו-כ"ז]: "כִּבְשֵׁים לְלִבּוֹשָׁךָ וּמַחִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים. וְדֵי חֶלֶב עֲזִים לְלַחֲמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתְךָ וְחֵיִים לְנַעֲרוֹתֶיךָ"

"כִּבְשֵׁים לְלִבּוֹשָׁךָ" - מגזיזת כבשים יהא מלבושך, כלומר, קנה לך צאן, ויהא לך הגיזות ללבוש.

"וּמַחִיר שְׂדֵה עֲתוּדִים" - לעולם ימכור אדם שדה, ויקח עתודים [=צאן]. שיש לו מהם חלב לפרנסה, וגיזות ללבוש], ואל ימכור אדם עתודים [=צאן], ויקח שדה.

"וְדֵי חֶלֶב עֲזִים" - דיו לאדם שיתפרנס מחלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו, כלומר, די לך שיש לך עזים להתפרנס מחלבם, ולא תשחטם ותאכלם.

"לְלַחֲמְךָ לְלֶחֶם בֵּיתְךָ" - לחמך קודם ללחם ביתך.

"וְחֵיִים לְנַעֲרוֹתֶיךָ" - תן חיים לנערותיך, [=לבני ביתך], כלומר למדם דרכי חיים, להסתפק במזונות קלים. [אלו דברי מר זוטרא בריה דרב נחמן]. מכאן למדה תורה דרך ארץ, שלא ירגיל אדם את בנו בבשר ויין.

אמר רבי יוחנן: הרוצה שיתעשר, יעסוק בבהמה דקה. וביאר רב חסדא, שלכן נקראו וולדות הצאן "וְעֵשְׂתֵרֶת צֹאֲנֶךָ", משום שמעשרות את בעליהן.

ואמר רבי יוחנן: כסא [=כוס] דחרשין [=מכשפות], ולא כסא דפושרין. כלומר, טוב לשתות כוס של מכשפות, ולא לשתות כוס של מים פושרים, כי רעים הם לגוף.

ומים פושרים שהם רעים לגוף, הוא בהתקיים בהם שלושה תנאים: (א) כשהם בכלי מתכות. (ב) ולא ניתנו בהן ציביא [=שרשי עשבים ותבלין לטעם]. (ג) ולא הורתחו.

אבל כשהתבטל אחד מהתנאים הללו, כגון שהם בכלי חרס, או שניתן בהם ציביא, או שהורתחו. אינם מזיקים.

-

ואמר רבי יוחנן: מי שהניח לו אביו מעות, ורוצה לאבדם, כך יעשה:

(א) ילבש כלי פשתן רומי [שהם יקרים].

(ב) וישתמש בכלי זכוכית לבנה.

(ג) וישכור פועלים, למלאכת תורי, ואל ישב עמהם, שכשיקלקלו ההפסד רב. [רש"י פירש שהכוונה למלאכת חרישה בשוורים, שכשאינן שומרים עליהם כראוי, השוורים מכחישים, וכמו כן, יוליכום ביערות ובכרמים, ויתקלו בהם, וייפסדו. ורבינו חננאל, פירש, שאינם מעמיקים המחרישה כראוי, ומפסיד כל מה שזורע].

-

דרש רב עזירא [פעמים בשמו של רבי אמי ופעמים בשמו של רבי אסי]: נאמר, "טוב איש חונן [דלים] ומלוה [אותם]. וכן טוב איש אשר יכלכל דבריו במשפט [שעומד על צרכיו לפי יכולתו ולא בכל תאות לבו]". וכך ראוי לו לכלכל דבריו.

לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו.

וילבש ויתכסה במה שיש לו [כדי שלא יתבייש].

ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו.

שהם תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

כיסוי הדם בשבת

דרש רב עינא על פתח ביתו של ריש גלותא – השוחט חיה או עוף בשבת בהיתר, [כגון לצורך חולה שיש בו סכנה], מאחר שהותרה אצלו שבת לעניין השחיטה, הותרה גם לעניין כיסוי הדם, ויש לו לכסות את הדם בעפר, אף שיש בכך איסור שבת. [טלטול עפר].

- לפירוש ראשון אמר על כך רבה, שמאחר שאמר דבר תמוה, יש לחתוך את לשונו.

- ולפירוש שני אמר על כך רבה, שאם אמר דבר זה בשמו, יש לביישו, על ידי שישמטו את האמורא מלפניו. [הוא החוזר על דבריו בקול לרבים].

< והראיה לכך, שאף במקום שהותרה השחיטה בשבת, לא הותר הכיסוי, היא מהברייתא, [המבוארת להלן], שבה למד רבי יוסי דין בקל וחומר, על ידי שאמר, שמצוות מילה חמורה ממצוות כיסוי הדם, שמצוות מילה דוחה את השבת, ועל כרחך כוונתו לומר, שאף במקום שהיתה השחיטה בשבת בהיתר, מצוות כיסוי הדם אינה דוחה את השבת, [שהרי השווה את הכיסוי למילה, והמילה אינה דוחה שבת, אלא במקום שמותר למול].

כיסוי דמו של כוי ששחטו ביום טוב

הכוי, מאחר שהוא ספק חיה, [שדמה טעון כיסוי], וספק בהמה, [שאין דמה טעון כיסוי], כששוחטים אותו יש לכסות דמו מספק.

< אולם לדעת רבי יוסי, [ולדעת משנתנו], ביום טוב, אין לכסות את דמו של הכוי, כי העפר שבו מכסים את הדם, מוקצה הוא, ואסור לטלטלו שלא לצורך מצות כיסוי, ומאחר שאין כאן מצות כיסוי בודאי, אלא מספק, אין לטלטל את העפר מספק, ומאחר שאי אפשר לכסות את דמו, אין לשוחטו כלל.

ודין זה, שמצוות כיסוי הדם אינה דוחה יום טוב מספק, למדו רבי יוסי בקל וחומר.

שכן מצוות מילה חמורה ממצוות כיסוי הדם, שמצוות מילה דוחה את השבת, ומצוות כיסוי הדם, אף במקום שנשחטו חיה או עוף גמורים, [כגון כשהותר לשוחטם בשבת לצורך חולה, או כשעברו ושחטום בשבת שלא בהיתר], אינה דוחה את השבת.

ומעתה, אם מצוות מילה החמורה, אינה דוחה יום טוב מספק, שהנולד בין השמשות, נימול ביום שהוא ספק שמיני ספק תשיעי ללידתו, ואם היה היום הזה יום טוב, אינו נימול ביום טוב, אלא למחרת יום טוב.

כל שכן שמצוות כיסוי הדם הקלה, לא תדחה יום טוב מספק, וכשנשחט כוי ביום טוב, ויש ספק אם דמו טעון כיסוי בעפר, לא יכסוהו בעפר.

< ואמרו לו חכמים, שיש לדחות קל וחומר זה, כי מצינו דבר שאינו דוחה שבת, ובכל זאת ספקו דוחה יום טוב, ואם כן יתכן שהוא הדין לעניין כיסוי הדם, שאף שאינו דוחה שבת, ספקו דוחה יום טוב.

והדבר הזה, שאינו דוחה שבת, וספקו דוחה יום טוב, הוא תקיעת שופר בגבולים. שהאיש שהוא מחויב בתקיעה בוודאי, אינו תוקע בשבת. וספק איש ספק אשה, [כגון טומטום ואנדרוגינוס], שאינם חייבים בתקיעה בוודאי אלא מספק [כי אשה פטורה], תוקע ביום טוב.

דף פ"ה

- ולדברי רבי יוסי, אין זו קושיה כלל, כי לדעתו, אפילו אשה ודאית, שפטורה מתקיעת שופר בוודאי, מותרת לתקוע ביום טוב, ואין בדבר חילול יום טוב, [כי אף שאינה חייבת בדבר, יש לה מצווה אם תוקעת, ויש לה רשות לקיים מצווה זו, כמו לעניין סמיכת הקרבנות, שנאמרה לאנשים, שלדעת חכמים, נשים אסורות לסמוך, ולדעת רבי יוסי, אף שאינן חייבות, מותר להן לסמוך], ואם כן, מאחר שאפילו אשה גמורה מותרת לתקוע ביום טוב, בתקיעת ספק איש ספק אשה, אין כאן שום ספק חילול יום טוב, ואין מכאן ראיה לדבר שיש בו ספק חילול יום טוב.

- ואמר רבינא, שאף לדברי חכמים, שאשה אסורה לתקוע ביום טוב, ואם כן, אצל ספק איש ספק אשה יש בדבר ספק חילול יום טוב, ואף על פי כן מותר לו לתקוע, אין להקשות מהדין הזה על דברי רבי יוסי, שאסר כיסוי דם ביום טוב, במקום ספק חילול יום טוב. כי יתכן שדווקא תקיעה התירו ביום טוב אף במקום ספק חילול, כי היא חמורה, שהרי במקדש תוקעים אף בשבת, מה שאין כן בכיסוי הדם, שהוא קל, שלעולם אינו דוחה שבת, ולכן במקום ספק אינו דוחה יום טוב.

< אבל רבי אלעזר הקפר ברבי דחה את הקל וחומר של רבי יוסי, [שלמדו מתוך כך שמילה חמורה מכיסוי הדם], כי אדרבה, כיסוי הדם חמור ממילה, שכן המילה אינה נוהגת אלא בימים, וכיסוי הדם נוהג גם בימים וגם בלילות. ואם כן, מכך שמילה הקלה, אינה דוחה יום טוב במקום ספק חילול, אין ראיה שגם כיסוי הדם החמור, לא ידחה יום טוב במקום ספק חילול.

ואמר רבי אבא, שדברי רבי יוסי, הם אחד מהדברים שאמר רבי חייא, שאין לו עליהם תשובה, והשיב רבי אלעזר הקפר ברבי תשובה.

אין חיוב כיסוי הדם אלא בשחיטה

אין דין כיסוי הדם אלא בשחיטה ולא בהמתה באופן אחר. ולכן, בין כשבא לשחוט, ולבסוף המית שלא בשחיטה, [שנתכוון לשחוט, ומחמת טעות נעשית נבלה], או שמתחילה נתכוון להמית על ידי נחירה או עיקור סימנים, [ולא בשחיטה], אינו חייב לכסות את הדם.

כיסוי דם שחיטה שאינה ראויה

כבר נתבאר בפרק אותו ואת בנו [דף פ"א], שלדעת רבי שמעון, שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה, אינה נחשבת שחיטה, אלא נחשבת כשאר מיתות שאינן שחיטות, ולפיכך, כששחט "אותו ואת בנו" ביום אחד, ואחד מהם לא הותר באכילה על ידי השחיטה, לא עבר באיסור "אותו ואת בנו". ולדעת חכמים, [=רבי מאיר], כל שחיטה, אף שאינה מתירה את הבשר באכילה, נחשבת כשחיטה, ומתחייב בה, כששחט כך "אותו ואת בנו".

וכמו כן מבואר בסוגיה זו שלדעת חכמים [=רבי שמעון] שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה, אינה נחשבת שחיטה, ולכן השוחט חיה ועוף ואינם מותרים בכך באכילה, כגון, (א) שחט ונמצאו טריפה. (ב) או ששחט לעבודת כוכבים. (ג) או ששחט חולין בעזרה. (ד) או ששחט קדשים מחוץ לעזרה. (ה) או ששחט חיה ועוף שנגמר דינם לסקילה שהם אסורים, אין צריך לכסות את הדם. ולדעת רבי מאיר, כל שחיטה, אף שאינה מתירה את הבשר באכילה, נחשבת כשחיטה, ולכן, בכל אלו, השוחט חייב לכסות את הדם.

טעמי המחלוקת אם שחיטה שאינה ראויה

נחשבת שחיטה לעניין איסור "אותו ואת בנו" יש מקום, שבו נאמר לשון שחיטה אף על פי שאין השחיטה מתירה באכילה, והוא בעניין שחוטי חוץ, שנאמר, "איש איש מביתו יִשְׁרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמִּקְנֵה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּקְנֵה. וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' דָּם יִחֹשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפְךָ וְנִקְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרָב עִמּוֹ", והשחיטה אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים.

ויש מקום, שבו נאמרה שחיטה, והכוונה לשחיטה המתירה באכילה, והוא בדברי יוסף בכתוב, "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֶתֶם אֶת־בְּנֵי־מִינֵי וַיֹּאמֶר לָאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וַטְבַּח טְבַח וְהָכֵן כִּי אֲנִי

יאכלו האנשים בצָהָרִים", והשחיטה הזו התירה

באכילה, שהרי היתה להאכיל את האנשים.

< **לדעת רבי מאיר** [=חכמים] – אף שניתן ללמוד גזרה שווה משני מילים שונות שמשמעותן אחת, כגון שחיטה וטביחה, מכל מקום, כשיש שתי אפשרויות ללמוד בגזרה שווה, באחת המילים שונות ומשמעותן שווה, ובאחת גם המילים שוות, יש להעדיף את זו שגם המילים שוות, ומאחר שלעניין אותו ואת בנו נאמר לשון שחיטה "וְשׂוּר אֹרְשָׁה אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֹטוּ בַּיּוֹם אֶחָד", יש ללמוד בגזרה שווה מהכתוב בעניין שחוטי חוץ, שגם בו נאמר בו לשון שחיטה. ומעתה, כשם ששחיטה האמורה בעניין שחוטי חוץ, אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים, כך שחיטה האמורה בעניין "אותו ואת בנו", היא גם שחיטה שאינה מתירה את הבשר באכילה.

< **ולדעת רבי שמעון** – יש ללמוד דין אותו ואת בנו בגזרה שווה, מהכתוב "וּטְבַח טְבַח וְהֵכֵן", שהוא מדבר בשחיטת חולין, כמו דין אותו ואת בנו הנוהג בחולין. ולא מדין שחוטי חוץ, שהוא אמור בקדשים. [=דין חולין מחולין ואין דין חולין מקדשים].

אולם יש להקשות על הסברא הזו, כי דין אותו ואת בנו אינו דין האמור דווקא בחולין, שהרי הוא נוהג גם בקדשים.

ומשום שבדין זה, סברת רבי שמעון מוקשית, ראה רבי את דברי רבי מאיר לעיקר, ולפיכך שנה דבריו בלשון וחכמים אומרים [במשנה בדף פ"א].

טעמי המחלוקת אם שחיטה שאינה ראויה

נחשבת שחיטה לעניין דין כיסוי הדם

< **לדעת רבי מאיר** – יש ללמוד בגזרה שווה, שדין כיסוי הדם אמור גם בשחיטה שאינה מתירה באכילה, שכן נאמר בכתוב לשון שפיכת דם, "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְךָ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", וכן נאמר לעניין שחוטי חוץ, "אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחֹט שׂוּר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עַז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחֹט מִחוּץ לַמִּחְנֶה. וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' דָּם יִחֹשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפְךָ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקִּרְבַּ עַמּוֹ", ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם ששפיכת דם האמורה בשחוטי חוץ, אינה מתירה את הבשר באכילה, שהרי קדשים הנשחטים בחוץ פסולים, כך שפיכת דם האמורה לעניין כיסוי הדם, היא גם שחיטה שאינה מתירה באכילה.

< **ולדעת רבי שמעון** [=חכמים] – משמעות הכתוב בעניין כיסוי הדם היא, בדבר שנשחט כראוי, להיות מותר באכילה, שנאמר "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְךָ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ואין גזרה שווה מוציאה ממשמעות הכתוב.

ואף שרבי מאיר רצה לומר, שהכתוב "אֲשֶׁר יֵאָכֵל" לא בא ללמד שכיסוי הדם אמור רק בדבר שנשחט כראוי, להוציא מגזרה שווה שלו, אלא ללמד, שדין כיסוי הדם נוהג רק בבעלי חיים טהורים, שהם נאכלים, ולא בבעלי חיים טמאים.

אין דבריו נראים, שכן אם הדבר תלוי בכך שהם נאכלים, אין סברא לחלק בין בעלי חיים טמאים, לבעלי חיים טהורים שנעשו טרפה, שכן כולם אינם נאכלים, ועל כרחך, על כל אלו בא הכתוב ללמד שאינם טעונים כיסוי.

ומשום שבדין זה, סברת רבי שמעון נראית, ראה רבי את דברי רבי שמעון לעיקר, ולפיכך שנה דבריו בלשון וחכמים אומרים.

לא לכל אמר רבי מאיר שחיטה

שאינה ראויה שמה שחיטה

לדברי רבי אבא: אף לסברת רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, יש דבר שבו הכל מודים, ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה.

והוא, כשנשחטה בהמה טרפה, ונמצא במעיה בן קיימא [=בן תשעה חודשים חי], שאף לדברי האומרים, ששחיטת האם [כשאינה טרפה], מועילה להתיר בן קיימא שבמעיה, מודים הם, ששחיטת האם כשהיא טרפה, אינה מועילה להתירו, כי אינה מתירה את האם, ואין אומרים בזה, שחיטה שאינה ראויה [לאם], שמה שחיטה, ונמצא שנשחט הבן שאינו טרפה כדין, והותר.

[ועניין זה, לא נצרך להתבאר, אלא לדברי רבי, שלעניין שחיטה שאינה ראויה, דעתו כדעת רבי מאיר, שהיא נחשבת שחיטה. ולעניין בן קיימא הנמצא במעי אמו, דעתו כדעת חכמים, ששחיטת האם מועילה לו. אבל לדברי רבי מאיר עצמו, אין שחיטת האם מועילה לבן קיימא שנמצא במעיה, אפילו כשאינה טרפה, וכל שכן שאינו מותר בשחיטתה כשהיא טרפה].

חולין שנשחטו בעזרה

כלל בידינו, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים

באכילה, אולם נאמרו בגמרא שתי אפשרויות

לבאר מדוע הדין כן.

א. גזרת חכמים.

מדין תורה, חולין שנשחטו בעזרה מותרים

באכילה, וחכמים הם שאסרו את הדבר.

והטעם לכך, כי חששו, שמא יראו בני אדם בהמות נשחטות בעזרה, ונאכלות חוצה לה, ולא ידעו שבהמות חולין הן, אלא יטעו לומר שבהמות קדשים הן, וילמדו מכך, שקדשים נאכלים אף חוץ לעזרה.

ואם זה הטעם, אין לגזור אלא על בהמות חולין

הנשחטות בעזרה, שהרואה עלול לטעות ולומר

קדשים הן, אבל על חיות חולין הנשחטות אין

לגזור איסור, כי הכל יודעים שאין חיות

קדשים, ולא יבואו לומר שקדשים נאכלים

חוצה לעזרה. [ואין לגזור על איסור חיות חולין

שנשחטו בעזרה, כדי שלא יבואו לומר שבהמות

חולין שנשחטו בעזרה מותרות, שאין גוזרים

גזרה, לחזק גזרה אחרת, אלא רק לחזק דין

תורה].

ב. מהכתוב "פי ירחק... וזבחת".

נאמר, "פי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אקיד

לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך

פאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אנת נפשך", ללמד,

שאין היתר לאכול בהמות בשחיטה, אלא

בריחוק מקום, ולא בתוך העזרה.

ומאחר שלא נתינה שחיטה לחולין אלא חוץ

לעזרה, אין בזה חילוק בין בהמות וחיות

ועופות, וכל חולין שנשחטו בעזרה אסורים

הם.

ומבואר במשנה, שכן דעת רבי שמעון, שחולין

שנשחטו בעזרה אסורים מהתורה, שכן לדעתו,

חולין שנשחטו בעזרה ישרפו, בין בהמות ובין

חיות.

שחיטת חולין בעזרה שאינה ראויה

כשם שנחלקו חכמים ורבי שמעון לעניין "אותו

ואת בנו" ולעניין כיסוי הדם אם שחיטה שאינה

מתירה נחשבת שחיטה כך נחלקו לעניין חולין

שנשחטו בעזרה שחיטה שאינה ראויה כגון

שנשחטה בהמת טרפה בעזרה [בין טרפה

הניכרת לכל, כגון שנחתכו רגליה מהארכובה

ולמעלה, ובין טרפה בבני מעיים].

לדעת רבי שמעון – מאחר שאין השחיטה

מתירה באכילה, אין אלו חולין שנשחטו

בעזרה, [שיהיו אסורים בהנאה], אלא אלו

חולין שמתו בעזרה, ואינם אסורים. [ומכל

מקום מודה רבי שמעון, שאינם מטמאים

טומאת נבלות, כי לעניין זה, מודה רבי שמעון,

שהשחיטה מועילה בכל מקום, אף כשאינה

מתירה באכילה. וזהו שאמר רבי אבא, לא לכל

אמר רבי שמעון, שחיטה שאינה ראויה לא

שמה שחיטה].

ולדעת חכמים – מאחר ששחיטה שאינה

מתירה באכילה, נחשבת כשחיטה לכל דבר,

[חוץ מלהתיר באכילה], החולין הללו נאסרים,

כחולין שנשחטו בעזרה.

השוחט וצריך לדם

כבר נתבאר, שהשוחט חיה ועוף, חייב לכסות

דמם בעפר, ולפיכך, הצריך לדם שחיטת חיה

ועוף, לא ישחטם, אלא יהרגם באופן שאינו

נחשב שחיטה, ובכך יפטר מכיסוי הדם, ויוכל

להשתמש בדם לצורכו.

בברייתא מבואר, שהאופנים שיוכל להרוג בלא

להתחייב בכיסוי הדם, הם, על ידי נחירה

[=חניקה], או על ידי עיקור סימנים. [לכאורה

הכוונה, שתחילה יעשה כן, כלומר יחנוק את

החיה, או יעקור סימניה, ועתה כשיבוא לחתוך

את הצואר, שיצא ממנו דם כמו בשחיטה, אין

זו שחיטה, ולכן פטור מכיסוי].

< ובגמרא מבואר, שלדברי הכל, לדעת רבי יש

שני אפשרויות להיפטר מכיסוי דם העוף :

א. על ידי שיטריפו אותו תחילה ואחר כך

ימיתוהו בשחיטה.

מאחר שלדעת רבי, העוף טעון שחיטה מן

התורה, אם הומת בדרך שאינה שחיטה, הרי זה

פטור מכיסוי הדם, אף כשיצא דם, ולכן הנוחר

את העוף, ואחר שוחטו, פטור מלכסות את דמו.

[אבל לדעת האומרים אין שחיטה לעוף מן

התורה, בכל אופן שהומת עוף כשר שאינה

טרפה, הוא מותר באכילה, ואם כן, כל המתה

נחשבת כשחיטה, וכשיצא בה דם הוא טעון

כיסוי].

< וכשרבי חייא הוצרך לדם עוף, [מטעם שיתבאר בעזה"י להלן], אמר לו רבי באיזה אופן יפטר מכיסוי הדם :

לדברי רב דימי – רבי אמר לרבי חייא שתחילה יטריף את העוף ואחר כך ישחט [כמו אופן א'] והסיבה שאמר כן [ולא כמו אופן ב'] כי בזה יש חידוש גדול יותר ששחיטה שאינה ראויה אינה נחשבת שחיטה, [אבל נחירה אינה שחיטה כלל].

ולדברי רבין – רבי אמר לרבי חייא שתחילה ינחור את העוף [כמו אופן ב'] והסיבה שאמר כן [ולא כמו אופן א'] כי בזה יש חידוש גדול יותר, שהעוף טעון שחיטה מן התורה.

בבגדו של רבי חייא [שהיה מפשתן] נפל יאניבא, [=תולעת האוכלת פשתן =עש]. ואמר לו רבי, שתקנתו, לתת דם עוף על גבי מי המשרה שבהם מתכבס הבגד, וכשהעש יריח את ריח הדם, יברח, כי הוא שונא את ריח דם העוף.

דף פ"ו

בעולם הזה זכויות הצדיקים

מועילות לאחרים ולא לעצמם

רבי חייא ובניו, חסידים גדולים היו, ומשעלו מבבל, גרמה זכותם לכך, שפסקו הזיקין, והזועות, והרוחות הזועפות, והרעמים, ולא החמיץ היין, ולא לקה הפשתן.

ואף על פי כן, לעצמם לא הועילה זכותם, כמו שנתבאר לעיל, שפשתנו של רבי חייא עצמו לקה בעש, כי זכויות הצדיקים מועילות לבני דורם, ולא לעצמם.

וכן אמר רב יהודה אמר רב – בזמנו של רבי חנינא בן דוסא, היתה יוצאת בת קול בכל יום, ואומרת, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני, די לו בקב חרובים, מערב שבת לערב שבת [כלומר מתפרנס בצער ובצמצום].

תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו

רש"י מפרש, שכשנמצא תינוק בצד עיסה, ובצק בידו, **בידוע שהתינוק נטל את הבצק מהעיסה**, ואם כן ברור שנגע בה, **אבל ספק אם הוא טמא, ומחמת כן טימא את העיסה**, כי אין זה ברור שכל התינוקות טמאים, אלא חזקה היא שרובם טמאים, כי רובם מטפחים באשפה שיש בה שרצים ונבלות, ונטמאים בהם.

ורבינו תם מפרש, שכשנמצא תינוק בצד עיסה, ובצק בידו, **בידוע שהתינוק טמא**, כי נשים נידות מחבקות ומנשקות אותו, **אבל ספק אם נגע בעיסה, ומחמת כן טימא אותה**, כי אין זה ברור שהוא נטל את הבצק מהעיסה בעצמו, ויתכן שאדם אחר נתן לו, אלא שמסתבר יותר שהוא נטל בעצמו כי רוב התינוקות רגילים לטפח בבצק.

- **רבי מאיר מחשיב את המיעוט, ואם כן כנגד הרוב האומר שהתינוק טמא, וטימא את העיסה**, יש גם מיעוט האומר שלא טימא אותה, וגם חזקת טהרה שלה אומרת שלא נטמאה, ולכן הרוב הזה נדחה מפני המיעוט והחזקה, האומרים שלא נטמאה העיסה, [אלא אדם טהור בא לשם ונתן לתינוק מהעיסה].

- **וחכמים אומרים שמיעוט אינו כלום, ואם כן הרוב אומר שהעיסה נטמאה, והחזקה בלבד אומרת שלא נטמאה, ומאחר שרוב עדיף על חזקה, העיסה בחזקת טמאה.**

שחיטת חרש שוטה וקטן לעניין

כיסוי הדם ולעניין "אותו ואת בנו"

< כבר נתבאר בתחילת המסכת, ששחיטת חרש שוטה וקטן, כשאחרים רואים אותה שהיא בהכשרה, שחיטה כשרה היא.

ולפיכך, נוהג בה דין כיסוי הדם, וכן איסור "אותו ואת בנו". כלומר, כששחטו ואחרים ראו, יש לכסות את דם שחיטתם, [ואותם אחרים יכסו כי כשהשוחט אינו מכסה הרואה צריך לכסות]. וכן אסור לשחוט אחר כך באותו היום את הבן או האמה של מי ששחטו.

< **אבל כששחטו חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמם, ולא ראו בני דעת את השחיטה, אסור לאכול ממנה.**

ונחלקו רבי מאיר וחכמים, האם נוהג בשחיטה זו דין כיסוי הדם, ואיסור שחיטת אותו ואת בנו.

דעת רבי מאיר.

לדברי רבי יעקב אמר רבי יוחנן, דעת רבי מאיר, שכל הנשחט על ידי חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמה, נידון כנבילה גמורה, ולפיכך, (א) אין הדם טעון כיסוי, (ב) ואין איסור לשחוט את הבן או האם של מה ששחטו בו ביום, (ג) והאוכל ממה ששחטו לוקה, כדין אוכל נבלה גמורה.

והטעם לכך, כי יש רוב וחזקה לומר, שלא נשחטו כדין, שכן רוב מעשיהם של אלו אינם

מתוקנים אלא מקולקלים, ומנבלים בשחיטתם, ובעלי החיים בחזקת איסור הם עומדים, שהרי קודם הספק לא היו שחוטים, והרי הם בחזקת שלא נשחטו, ומאחר שיש רוב וחזקה לומר שלא נשחטו, הרי אלו כנבלות גמורות.

[ודווקא משום שיש רוב וחזקה לומר שלא נשחטו, החשיב אותם רבי מאיר לנבלות גמורות, לפטור מכיסוי הדם, ולהתיר שחיטת האם או הבן אחריהם, אבל אם רק מיעוט מעשיהם היו מקולקלים לא היה די בכך לומר סמוך על המיעוט והחזקה האומרים שלא נשחטו כראוי ובכך תתיר לשחוט האם או הבן אחר כך באותו יום ואף שלעניין טהרה דעת רבי מאיר שדי במיעוט וחזקה לטהר [כמו שנתבאר לעיל] לעניין היתר איסור לא די במיעוט וחזקה].

דעת חכמים.

כל שחיטה ששחטו חרש שוטה וקטן בינם לבין עצמם, יש להסתפק בה, האם שחיטה כשרה היא, או נבלה, ולכן לכתחילה אסור לאכול מהבשר.

אבל מאחר שיש לחוש שמא היתה השחיטה בהכשר, האוכל מהבשר, אינו לוקה על כך, שמא היתה השחיטה בהכשר.

וכמו כן, מחמת הספק, שמא היתה השחיטה בהכשר, יש לכסות את הדם.

וכמו כן, מחמת הספק, שמא היתה השחיטה בהכשר, אסור לשחוט אחר כך את האם או הבן.

- ומתחילה רצו לומר, שאף שכן ראוי להיות הדין, שמחמת הספק יהיה הדם טעון כיסוי, תקנו חכמים, שלא לכסות את הדם, מחשש שהרואה מכסים את הדם, יאמר, שהיתה שחיטה בהכשר, ויבוא לאכול את הבשר. אבל הרואה שאין שוחטים את הבן או האם, לא יאמר ששחיטת הראשון היתה בהכשר, אלא יאמר, לא היה צורך בשחיטת האם או הבן, ולכן לא נשחטו בו ביום.

- אולם דחו זאת, שכן אם יש לחוש לכך, שהרואה יבוא לאכול מן הבשר, יש לתקן שיהיה מותר לשחוט את הבן או האם, כי אף שהרואה שאין שוחטים אותם, יוכל לומר אין צורך בדבר, הבא לשאול את בי"ד אם יכול לשחוט האם או הבן, יאמרו לו שאסור, ועל ידי כך יבוא לומר ששחיטת הראשון בהכשר. ומתוך כך שלא חשו לזאת, ואמרו שלא לשחוט האם והבן, הוא הדין שלא חשו שמא הרואה שמכסים את הדם יאמר ששחיטה בהכשר היא, ולכן, כשם שמספק אין שוחטים את האם או הבן, כך מספק יש לכסות את הדם.

והוראת רבי.

מתחילה הורה רבי כחכמים, ולבסוף חזר בו והורה כרבי מאיר. ולכן, כששלח רבי אלעזר לגולה, להודיע מה הורה רבי, אמר, שהורה רבי כרבי מאיר, ולא חש להודיע מה היתה הוראת רבי קודם שחזר בו.

-

רבי אבא בנו של רבי חייא בר אבא, ורבי זירא, היו עומדים בשוק של קיסרי בפתח בית המדרש, יצא רבי אמי ומצאם.

אמר להם – וכי לא אמרתי לכם שבזמן בית המדרש לא תעמדו בחוץ, שמא יש אדם שצריך לשמועה שבידיכם, וטרוד בה, ואם הייתם בפנים, הייתם אומרים לו אותה.

רבי זירא נכנס, ורבי אבא לא נכנס, [אלא הלך לו].

ובאותה שעה היו בני בית המדרש מסתפקים בהוראות רבי הנזכרות לעיל, כמי הורה לבסוף, האם כרבי מאיר או כחכמים.

ואמר להם רבי זירא – אם בעודי בחוץ הייתי יודע שבדבר זה אתם מסתפקים, הייתי שואל זאת מהזקן שהיה עמי [=רבי אבא], שמא שמע דבר זה מאביו [=רבי חייא בר אבא], והוא שמע דבר זה מרבי יוחנן, שכן רבי חייא בר אבא, כל שלושים יום היה חוזר על תלמודו לפני רבי יוחנן.

שחט כמה בעלי חיים הטעונים כיסוי דם

א. שחט אפילו מאה חיות במקום אחד.

– **דיו בכיסוי דם אחר שחיטת כולן, ואין צריך לכסות דם כל אחת בפני עצמה, שנאמר "אֲשֶׁר יָצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ו"חַיָּה" משמע אחת, ומשמע הרבה.**

ב. שחט אפילו מאה עופות במקום אחד.

– **דיו בכיסוי דם אחר שחיטת כולם, ואין צריך לכסות דם כל אחד בפני עצמו, שנאמר "אֲשֶׁר יָצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר", ו"עוֹף" משמע אחד, ומשמע הרבה.**

ג. שחט חיות ועופות יחד.

– **לדעת תנא קמא, דיו בכיסוי דם אחר שחיטת**

כולן, ואין צריך לכסות דם כל מין בפני עצמו, שנאמר, "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְּףָה אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָר", די בכיסוי דם אחד לכולם, ואף שנאמר בכתוב "חַיָּה אוֹ עוֹף", לא בא הכתוב לחלק ולומר, שכל מין טעון כיסוי בפני עצמו, אלא שאף כל מין בפני עצמו טעון כיסוי, כלומר, גם כשנשחטו רק חיה או רק עוף, הרי זה טעון כיסוי, אבל גם כששוחט שניהם יחד, דיו בכיסוי אחד.

– **ולדעת רבי יהודה**, מתוך שנאמר בכתוב, "וְשִׁפְּףָה אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָר" בלשון יחיד, כבר למדנו, שחיוב כיסוי הדם אמור אף לכל מין לבדו, ואם כן, הכתוב "חַיָּה אוֹ עוֹף" בא ללמד, שכל מין טעון כיסוי לבדו, ואין לכסות את שני המינים יחד, ולכן **יש לכסות דם חיות בפני עצמו, ודם עופות בפני עצמו**. [אבל חכמים אומרים, שהכתוב, "וְשִׁפְּףָה אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָר", אינו כלשון יחיד, כמו שנאמר, "כִּי נִפְּשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא", הרי שנאמר דם בלשון יחיד, והכוונה לדם של רבים, כל בשר].

מודה רבי יהודה לעניין ברכה

לדברי רבי חנינא, מודה רבי יהודה לעניין הברכה שמברכים על השחיטה, **שהשוחט חיה ועוף, נפטר בברכה אחת שמברך קודם השחיטה**, ואינו צריך לברך על כל אחד בפני עצמו, אף על פי שמפסיק בין זה לזה בכיסוי דם.

ואין זה כדין האמור לעניין ברכת האכילה, שמי שהיה אוכל [סעודה על הפת], ואמר לשמש למזוג לו כוס לברכת המזון, ובכך גילה בדעתו, שנימלך מלאכול עוד, מעתה אינו יכול לסמוך על הברכה שבירך לפני המזון, ואם ירצה לאכול או לשתות שוב עליו לברך תחילה.

כי ברכת המזון היא דבר שאי אפשר לעשותו עם האכילה, ולכן הרוצה לברך ברכה אחרונה, סילק דעתו מלאכול ולשתות, והלכה לה ברכה ראשונה. אבל שחיטת עוף, היא דבר שאפשר לעשותו עם כיסוי דם חיה, ולכן, גם זה ששחט חיה, וצריך לכסות דמה, לא סילק דעתו באותה שעה משחיטת דברים אחרים, ולא הלכה לה ברכה ראשונה.

דף פ"ז

על מי מוטל לכסות את דם השחיטה

לכתחילה, מי ששחט, הוא מחויב לכסות, שנאמר, "וְשִׁפְּףָה אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָר", מי ששפך את הדם הוא יכסה.

אולם במקום שהשוחט לא כיסה את הדם, הרואה חייב לכסות, שנאמר בעניין, [בכתוב הסמוך], "וְאָמַר לְבָנִי יִשְׂרָאֵל", ללמד שכל ישראל מצווים על כך.

מצווה לכסות את הדם ביד ולא ברגל

נאמר, "וְשִׁפְּףָה אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפְרָר", להקיש את הכיסוי לשחיטה, וללמד, שיש לכסות באותו דבר שבו שחטו, כלומר ביד, אבל לא יכסה ברגל, שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

גזל מצוות

כבר נתבאר, שלכתחילה מצוות כיסוי הדם מוטלת על השוחט, ושלו היא. ומעשה באחד ששחט, ובא חברו וקדם וכיסה שלא ברצון השוחט, וחייב רבן גמליאל את המכסה, לתת לשוחט עשרה זהובים, על שגזל ממנו את מצוותו.

ומסקנת הגמרא, שתשלום זה של עשרה זהובים, נקבע לפי מספר הברכות התלויות במצווה שגזל, ולכן, הגוזל מחברו ברכת המזון, שיש בה ארבע ברכות, שכולן מצווה אחת, ישלם ארבעים זהובים.

-

צדוקי אחד אמר לרבי, שיש ראייה מן הכתובים, שיש כמה רשויות בשמים, ומי שיצר הרים, לא ברא רוח, ומי שברא רוח, לא יצר הרים, שנאמר, "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבִרָא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מֶה שָׁחַ עֲשֵׂה שְׁחַר עֵיפָה וְדִרְךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ הִ' אֲקִי צְבָאוֹת שְׁמוֹ", משמע שאחד יוצר הרים ואחד בורא רוח.

ענה לו רבי – שוטה, מסוף המקרא אתה למד, שהכל נעשה על ידי אחד, שהכתוב מסיים, "ה' אֲקִי צְבָאוֹת שְׁמוֹ".

אמר לו הצדוקי – תן לי זמן שלושה ימים להשיב תשובה לדברך.

ישב רבי שלושה תעניות, [שלא יצליח הצדוקי], ובסוף התעניות, כשרצה רבי לברך כדי לסעוד, אמרו לו בני ביתו, שצדוקי עומד בפתח. והיה סבור שבא אותו צדוקי להשיב תשובה על דבריו, ולפיכך קרא על עצמו, "וַיִּתְּנוּ בְּבִרְוֵתֵי רֹאשׁ וְלִצְמָאֵי יִשְׁקוּנֵי חֲמִץ", כלומר כשאני בא

לסעוד, נותנים לי דברים מרים.

אולם לא היה זה אותו צדוקי, אלא צדוקי אחר, שבא לבשר לרבי, על כך שלא מצא אויבו תשובה להשיבו, ומרוב צערו שלא מצא תשובה, נפל מן הגג ומת.

אמר לו רבי לצדוקי המבשר טוב – רצונך שתסעוד אצלי.

אמר לו – הן.

לאחר שאכלו ושתו, אמר לו רבי – כוס של ברכה אתה שותה, או ארבעים זהובים אתה נוטל.

אמר לו – כוס של ברכה אני שותה.

יצתה בת קול ואמרה, כוס של ברכה ישוה ארבעים זהובים.

ואמר רבי יצחק, עדיין ישנה לאותה משפחה [של מבשר] בין גדולי רומי, וקוראין אותה משפחת בר לויאנוס.

כיסה ונתגלה

מצוות כיסוי הדם אינה אלא פעם אחת, אבל **אם כיסה את הדם ונתגלה, אין מצווה לחזור ולכסות**, שנאמר, "וְכָסְהוּ בַּעֲפָר", והרי זה מיעוט, לומר כסה אותו ולא יותר, כלומר פעם אחת. [ואין זה ככתוב בעניין השבת אבדה, "הַשֵּׁב", שאין בו מיעוט, ולכן משמעותו להשיב לעולם, אפילו מאה פעמים].

ודווקא כשהוא כיסה פעם אחת, נפטר ממצוות כיסוי, אבל **אם הרוח כסתה פעם אחת וחזר הדם ונתגלה, הרי זה מחויב לכסות, ואף על פי שבשעה שהיה הדם מכוסה על ידי הרוח, היה פטור מהמצווה**, מכל מקום כשחזר הדם ונתגלה, חזרה מצוותו, כי אין דיחוי אצל מצוות, לומר מאחר שנדחה קיומן לא ישוב.

דם שנתכסה בעפר על ידי הרוח

אם נתכסה הדם בעפר עד שאין רישומו של דם ניכר – הרי זה **פטור מלכסות** [אלא אם כן יחזור ויתגלה].

אבל **אם לא נתכסה לגמרי ועדיין ניכר מראה הדם תחת העפר** – **חייב לכסות**.

בין לעניין כיסוי ובין לעניין כפרה כשנתערבו בדבר אחר אם יש בתערובת מראה דם מחמת הדם שיש בו מצווה דין התערובת כדין הדם הזה

א. נתערבו במים.

לעניין דם קדשים של קרבנות, שיש לזורקו על גבי המזבח, כששנתערב במים, **יש חילוק בין אם נפלו מים לתוכו, או שנפל הוא לתוך המים. שאם נפלו מים לתוך הדם, כל זמן שמראה הדם ניכר בהם, הרי זה כשר לזריקה. ואם נפל הדם לתוך מים, כל טיפת דם שמגיעה למים, מאחר שהיא מועטת אינה ניכרת בהם, היא בטלה בהם, ולכן אף על פי, שאחרי נפילת דם נוסף, הוא ניכר במים, הדם פסול לזריקה.**

אבל לעניין דם חיה ועוף של חולין, שהוא טעון כיסוי, אין חילוק בדבר, ולא רק כשנפלו לתוכו מים חייב בכיסוי, כל זמן שמראה הדם ניכר. אלא אף על פי שנפל הדם לתוך המים, ולא ניכר הדם במים, ובכך נדחה ממצוות כיסוי, אם נוסף בכלי עוד דם, עד שניכר בו, חזרה המצווה לכסות את הדם, כי אין דיחוי במצוות.

ב. נתערבו ביין [אדום].

דנים את היין כאילו היה מים, ולכן, [בקדשים כשהיין נפל לתוך הדם. ובחולין בכל אופן], אומדים, אם היה מראה הדם ניכר במים, כשיעור היין, הרי זה כשר לזריקה.

ג. נתערבו בדם שאין בו מצווה [כגון שנתערב דם קדשים בדם חולין ונתערב דם חיה ועוף של חולין בדם בהמה או בדם הקזה].

לדעת תנא קמא – דם שאין בו מצווה הרי הוא כיון, וכשם שדנים את היין כאילו הוא מים כך, **דנים את הדם הזה כאילו הוא מים, ולכן, [לעניין דם קדשים, כשנפל דם שאין בו מצווה לדם שיש בו מצווה. ולעניין דם חולין הטעון כיסוי בכל אופן שנתערב בדם שאינו טעון כיסוי], אומדים אם היה מראה הדם המחויב ניכר במים בשיעור הדם שאינו מחויב, הרי זה נידון כדם מחויב ובקדשים כשר לזריקה ובחולין טעון כיסוי.**

ולדעת רבי יהודה – אין דבר בטל במינו, ולכן אפילו טיפה אחת של דם שיש בו מצווה [זריקה או כיסוי], הנופלת לכלי גדול מלא דם שאין בו מצווה, אינה בטילה בו, **כי אין דם מבטל דם, והדם נידון כדם שיש בו מצווה ובקדשים כשר לזריקה ובחולין טעון כיסוי.**

דברים נוספים שדין תערובת דם

שיש בה מראה דם נידונית כדם

א. לעניין הכשר קבלת טומאה.

לדברי רב יהודה אמר רב, כשם שלעניין דם קדשים ודם כיסוי, תערובת דם שיש בה מראה דם, נידונית כדם כשר. כך לעניין הכשר תערובת דם שיש בה מראה דם, נידונית כדם, שהוא משקה המכשיר את האוכלים לקבל טומאה.

וכשנתערב הדם במים, אין צריך לדין הזה, שכן, בין אם התערובת נידונית כדם, ובין אם היא נידונית כמים, היא מכשירה את האוכלים לקבל טומאה, שכן גם הדם וגם המים הם משקים המכשירים את אוכלים לקבל טומאה.

והדין הזה נצרך לדם שנתערב במשקה שאינו מכשיר את האוכלים לקבל טומאה, כגון שנתערב הדם במי גשמים, שירדו לכלי מאליו, ולא החשיבם האדם להשתמש בהם, שאינם נעשים משקה, אלא אם החשיבום להשתמש בהם.

ורב אסי מנהרביל אמר, שהדין הזה נצרך לעניין המים היוצאים מן הדם כשהוא נקרוש, שהם צלולים, ואינם מכשירים כדם, אלא אם כן יש בהם מראית דם.

ב. לעניין חיוב כרת על האכילה.

לדברי רבי ירמיה מדפתי, כשם שהאוכל כזית דם חייב כרת, כך האוכל מתערובת דם שיש בה מראה דם, חייב כרת. ובלבד שיש בתערובת כזית דם גמור.

ג. לעניין טומאת אוהל.

לדברי הברייתא, כשם שרביעית דם מן המת מטמאה באוהל כך, כך תערובת דם שיש בה מראה דם, מטמאה באוהל. ובלבד שיש בתערובת רביעית דם גמור.

דף פ"ח

משקים היוצאים מהטומאות

א. משקים היוצאים מן הטמא ודינם כאב הטומאה.

יש משקים היוצאים מהטמא, והם עצמם אב הטומאה, [לטמא אדם וכלים, ולמנות אחרי האב ראשון ושני], ואלו הם:

שלושת מעיינות הזב (א) זובו. (ב) רוקו. (ג) מי רגליו.

וכן (ד) שכבת זרע של כל אדם.

והצד השווה שבכל אלו, שתחילה אם מתאספים יחד בגוף, ואחר כך יוצאים מהגוף. אבל דמעת עינו של זב, ודם מכתו, וחלב אשה, אינם כן, ואינם נעשים אב הטומאה, אף כשיוצאים מן הזב.

ב. משקים היוצאים מן הטמא ודינם כמשקים שנגעו בטמא.

כל שאר המשקים היוצאים מן הטמאים שאינם מתאספים בתוכו אינם טמאים מן התורה [חוץ מדמו של מת שהוא טמא] אבל חכמים גזרו על רוב הטומאות [חוץ ממת] שמשקה היוצא מהן יהיה טמא כמשקה שנגעו בו ולכן. **(א) משקה היוצא מן השרץ** [כגון מי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו] טמאים כדין משקים שנגעו בשרץ שהם נעשים ראשון לטומאה. **(ב) וכן משקים שיצאו מן הזב** [כגון דמעת עינו ודם מכתו] טמאים כדין משקים שנגעו בזב שהם נעשים ראשון לטומאה. **(ג) ומשקים שיצאו מטבול יום** [כגון דמעת עינו ודם מכתו] דינם כמשקים שנגעו בטבול יום שהם נעשים שני לטומאה.

ג. משקים היוצאים מן הטמא והם טהורים.

המת יוצא מן הכלל, ולא גזרו חכמים טומאה על המשקים היוצאים מן המת, להיות כמשקים שנגעו במת, אלא טהורים הם, [חוץ מדמו שטמא מן התורה].

והטעם לכך, שעל משקה זה גזרו חכמים טומאה, ועל משקה מת לא גזרו טומאה, כי מהזב אין רגילים בני אדם לפרוש, שכן הוא חי, ואין הכל יודעים שהוא טמא, ולכן יש להחמיר בו יותר, מה שאין כן מת, שהכל פורשים ממנו.

כמה דם צריך לכסות

לדעת חכמים – כל דם השחיטה טעון כיסוי, בין דם הנפש, ובין שאר הדם, ולכן מכסה גם את הדם הניתז, ואת הדם שעל הסכין, ואת הדם שעל כותלי בית השחיטה, שלא יהא דם שאינו מכוסה. שנאמר "וְשִׁפְּךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר" ולדעת חכמים משמעות הכתוב לכל דמו.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל – לא כל דם השחיטה טעון כיסוי אלא רק כל דם הנפש. שנאמר "וְשִׁפְּךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", ולדעת רבן שמעון בן גמליאל משמעות הכתוב לדם המיוחד כלומר לדם הנפש.

ולדעת רבי יהודה – אף לא כל דם הנפש טעון כיסוי, ודיו בכיסוי מקצת דם הנפש. שנאמר, "וְשִׁפְּךָ אֶת דָּמוֹ וְכָסְהוּ בְּעֶפְרָר", ולדעת רבי

במה מכסים את הדם ובמה אין מכסים

נאמר בכתוב "וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר". "וְכָסְהוּ" משמע בכל דבר, אף אבנים או כלים. "בְּעֶפֶר" משמע עפר בלבד. ומאחר שיש ריבוי ויש מיעוט, מסתבר שהריבוי הוא לכל שהוא מין עפר, [כלומר מגדל צמחים כעפר], והמיעוט הוא לכל שאינו מין עפר. וזהו ששנינו, כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל, **דבר שמגדל צמחים, מכסים בו, ושאינו מגדל צמחים, אין מכסים בו.**

ואלו הפרטים שנמנו במשנתה ובברייתא היוצאים מן הכלל הזה.

< דברים שמכסים בהם : (א) זבל הדק. (ב) חול הדק [וללשון ראשון חול הנפרך בידיים הוא בכלל זה שכל שאין היוצר צריך לכותשו הוא חול הדק]. (ג-ד-ה-ו) סיד וחרסית [=שחיקת חרסים]. ולבנה ומגופה [=כיסוי חבית] שכתשם. >עד כאן נמנו במשנה. מכאן ואילך נוספו בברייתא. (ז) שחיקת אבנים. (ח) נעורת דקה של פשתן [=פסולת היוצאת מן הפשתן כשמנערים אותו]. (ט) נסורת דקה של חרשים [נסורת שמגררים נגרים במגירה פגומה, וקוצצים בה עצים, והיא משרת נסורת דקה כעפר]. (י) חרסית לבנה. >ובברייתא אחרת מבואר < (יא) הוסיפו עליהן את השחור [=פחמים כתושים]. (יב) ואת הכחול. (יג) ואת נקרת פיסולים [=עפר שמנקרין מן הרחיים]. (יד) ויש אומרים אף הזרניך.

< דברים שאין מכסים בהם : (א) זבל הגס. (ב) חול הגס [וללשון שני חול הנפרך בידיים הוא בכלל זה, שכל שהיוצר צריך לכותשו הוא חול הגס]. (ג-ד-ה) סיד ולבנה ומגופה שלא כתשם. (ו) כלי. >עד כאן נמנו במשנה. מכאן ואילך נוספו בברייתא. (ז) שחיקת כלי מתכות [שאינם קרויים עפר. להוציא זהב שקרוי עפר שנאמר "מְקוֹם סָפִיר אֶבְנֵיהָ וְעֹפְרֹת זָהָב לוֹ"']. (ח-ט-י) וקמח וסובין [שהנפה קולטת], ומורסן [=קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת].

ואין לומר, שהכתוב "וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר" ידרש בכלל ופרט, "וְכָסְהוּ" כלל, "בְּעֶפֶר" פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואין לכסות אלא בעפר.

כי הכלל הזה צריך הוא לפרט, שכן את המילה "וְכָסְהוּ", ניתן לפרש בשני אופנים. (א) לכסות מלמעלה, כמו על ידי כפיית כלי. (ב) לכסות סביב, שיהיה הדבר נתון בתוך הכיסוי.

ולפיכך אין המילה "וְכָסְהוּ" יכולה לעמוד בפני עצמה, עד שיבוא הכתוב ויפרש "בְּעֶפֶר", שהכוונה במילה "וְכָסְהוּ", לכיסוי שהדבר נתון בתוכו.

ומאחר שאין הכלל עומד בפני עצמו, והוא צריך לפרט לפרשו, אינו נדרש בכלל ופרט, שכל כלל הצריך לפרט, אינו נידון בכלל ופרט.

כיסוי בעפר ארץ מלחה

שזורעים בה ואינה מצמיחה

לדעת רב נחמן בר רב חסדא ורב נחמן בר יצחק – עפר של ארץ מלחה שאינה מצמיחה כעפר מדברות, **אין מכסים בו**, שאין מכסים אלא בדבר המגדל צמחים.

ורבא חלק על דבר זה. אולם רב נחמן בר יצחק הוכיח כן מהברייתא, בה מבואר, **שההולך במדבר**, ואין לו עפר לכסות, שוחק דינר זהב, ומכסה בשחיקתו, **אבל אינו מכסה בעפר המדבר.**

כיסוי באפר

לדעת בית הלל – כשם שמכסים בעפר, כך **מכסים באפר**, שכן גם האפר קרוי עפר, כמו שנאמר, "וְלָקְחוּ לְטִמָּא מֵעֶפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֹת". [ולכן, ההולך בספינה ואין לו עפר לכסות, שורף טלית ומכסה באפרה].

ולדעת בית שמאי – **אין מכסים אלא בעפר**, ולא באפר, שאפר אינו קרוי עפר, אלא עפר שרפה, והכתוב "וְכָסְהוּ בְּעֶפֶר", מדבר בעפר סתם, ולא בעפר שרפה.

אמר רבא – **בשכר שאמר אברהם אבינו "וְאֲנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר"**, **זכו בניו לשתי מצות שיש בהן הנאה :**

(א) **אפר פרה**, [שיש בו הנאה לטהר טמאים].

(ב) **ועפר סוטה**, [שיש בו הנאה להטיל שלום בין איש לאשתו].

אבל עפר כיסוי הדם אינו נחשב כדבר שיש בו הנאה שכן גם בלא כיסוי הדם הבשר מותר ואין הכיסוי אלא קיום מצווה בלבד.